

דברי משה

פרשת נח

תשפ"ד

יעקב דה הז 8/7 רמות א' ירושלים

02 – 5715091

©

פרשת נח

משה רבנו תיקון של נח

בפרשה אנו קוראים על הדור העשירי מאדם הראשון, דור אחרון לעשרה דורות שהיו מכעיסים ובאים לפני הי"ת, המצב הרוחני באותו דור הגיע לתחתית השפל מבחינה מוסרית וחברתית כאחד, הכל היו פרוצים בגזל ובעריות באופן שהשפיעו מעשיהם לרעה אף על יצורים נטולי בחירה: "כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ", ואפילו בדומם נעשה הקלקול "ותשחת הארץ".

מלאה הארץ חמס – העולם נשלט על ידי הסטרא אחרא

רבותינו מוסיפים שמכוח החטאים והטומאה הגדולה ששררה בעקבות אותם חטאים, נכנס העולם לשליטה טוטאלית של הסטרא אחרא: "כי מלאה הארץ חמס מפניהם", התגלמות הסטרא אחרא בעולם באה בצורה של הנחש הקדמוני, שהוא נקרא סמא"ל, עיקר השפעת הרע באה מהאות ח' שבמילה נחש, כדברי חז"ל שהנחש ארסו בין שיניו, מבין האותיות שי"ן ונו"ן שבמילה נחש היא האות ח"ת, הנו"ן והשי"ן שהם אותיות קדושות, הם התומכות והמקיימות את האות ח"ת שיונקת את חיותה מהן¹, כך גם בשם סמא"ל האותיות סמ"ך מ"ם הם עיקר

¹ עי' בשו"ת מהרי"א אסאד ח"ב סי' קנ"ה הביא רמז בשם המקובל מו"ה שמשון אוסטרפאלי הי"ד, שאותיות נחש האות נון בתחלתו הוא בקדושה משם אדנות, ואות שי"ן בסוף הוא משם שד"י, ואי לאו כן הי' הנחש מחריב את העולם.

והוסיף עוד ששטן גם כן שי"ן ונון שבו הם מהקדושה, והטית בו הוא עיקר שמו, וזהו שאמרו לא הנחש ממית אלא החטא ממית, היינו האותיות חית וטי"ת מנחש שטן זהו מה שממית.

וזהו שאמר ארס נחש בין שיניו עומד, היינו שהאות חית בנחש שהוא בין האותיות שי"ן וחית, ואות ט' שבשטן שהוא בין שי"ן ונו"ן, הוא הוא הארס שבנחש עיקר טומאתו וקליפה שבו.

כוחו הרע, ושתי אותיות אלו יונקות ומתקיימות מהאותיות הקדושות שהן אל"ף למ"ד שבשמו, בדור המבול היה קלקול באופן שגרם לסילוק האותיות הקדושות כך שנשאר העולם בשליטה המוחלטת של הטומאה, שהם האות ח"ת שבמילה נחש והאותיות סמ"ך מ"ם שבשם סמא"ל, שלושתן יחד מרכיבות את המילה "חמס".

מציאות זו לא הותירה ברירה בפני ה' יתברך, זכות הבחירה שניתנה לאדם ביום בריאתו, גרמה לו להרחיק לכת עד כדי השחתת העולם, כך שהתוצאה היתה בלתי נמנעת: "הנני משחיתם את הארץ".

דור המבול נענשו בכליה

במדרש רבה פרשת מצורע (פרשה יז אות ד) אומר רב הונא בשם רבי יהושע בר אבין, ור' זכריה חתניה דרבי לוי בשם ר' לוי: "אין בעל הרחמים נוגע בנפשות תחלה", כך היא הנהגת שמים, שאין הי"ת פוגע בנפשות תחילה. כן מצינו בפרשת נגעים, קודם באים הנגעים על ביתו של האדם, אם לא עשה תשובה אז נראים הנגעים בבגדו, אם גם אז לא עשה תשובה, אז פוגעים הנגעים בגופו.

בדור המבול, כאשר הגדשה הסאה, מיד נענשו אנשי אותו הדור בכליה רח"ל, וזה משום שההשחתה והקלקול היו כל כך גדולים עד שלא היה ניתן להמתין, לכן מיד בתום מאה ועשרים שנה נפגעו בגופם.

מידות התיבה מכוונות כנגד האותיות הקדושות שפרחו

כדי להציל את נח ממי המבול מצוה אותו הי"ת לבנות תיבה, לתוכה הוא נצטוו להיכנס עם אשתו בניו וכלותיו, בנוסף לזה מצווה נח להכניס אל התיבה מכל החיה הבהמה העוף והרמשים,

זכר ונקיבה מהמין הטמא, ועוד שבעה מכל המין הכשר : "ומכל החי, מכל בשר, שנים מכל תביא אל התיבה, להחיות אתך, זכר ונקבה יהיו, מהעוף למינהו, ומן הבהמה למינה, מכל רמש האדמה למינהו, שנים מכל יבאו אליך להחיות, ובנוסף, מצוה נח להכניס לתיבה מאכל המספיק לכלכל במשך שנה את כל בעלי החיים ואת משפחתו : "ואתה קח לך מכל מאכל אשר יאכל, ואספת אליך והיה לך ולהם לאכלה".

כל זה אמור להיכנס בתוך שטח של שלוש מאות אמה על חמישים אמה, בגובה של שלושים אמה, וכבר העיר הרמב"ן בפירושו לפרשת נח (פרק ו פס' ט) : "ידוע כי החיות רבות מאד, ומהן גדולות מאד כפילים וכראמים וזולתם, והרמש הרומש על הארץ רב מאד. גם מעוף השמים מינים רבים אין להם מספר, וכמו שאמרו רבותינו [מסכת חולין סג:] מאה ועשרים מיני עופות טמאים יש במזרח וכלם מין איה הם, ולעופות טהורים אין מספר. והנה יצטרך להביא מכלם שיולידו כמותם. וכאשר תאסוף לכלם מאכל אשר יאכל לשנה תמימה, לא תכיל אותם התיבה הזאת, ולא עשר כיוצא בה".

אז איך באמת הכילה התיבה במידותיה אלה את כל הכמות הזו שהוכנסה אליה?²

² בפירוש רבי אברהם אבן עזרא לפרשת נח (פרק ו פס' טז) כותב הרב זצ"ל : "וידענו כי התיבה גדולה מאד, גם יתכן להיות קומת נח גדולה מקומותינו, כי האמה היא כמידתו".

לדעת האבן עזרא זצ"ל אין מדובר פה בנס, אלא בדרך הטבע הכילה התיבה את כולם, דעתו מתבססת על הנחה שאמה של אז היא איננה אמה של היום, כי בימי נח היו בני האדם גדולים מאד, כך שכל אמה של נח שווה לכמה אמות שלנו, ונמצא שגודל התיבה היה גדול באופן שהיה ראוי להכיל בתוכו את הכל.

אכן הרמב"ן זצ"ל דוחה פירוש זה מכל וכל : "ואל תתפתה לאמר כי היו שלש מאות אמות באמות איש נח, והיה גדול, שאם כן היו גם האנשים גדולים, גם החיה והעופות בדורות ההם גדולים עד שלקה העולם במבול. ועוד כי האמות אמות התורה הנה" עכ"ל.

כותב הרמב"ן זצ"ל שם : "אבל הוא נס, החזיק מועט את המרובה".

ושואל הרמב"ן זצ"ל, אם בלאו הכי נזקקים אנו לנס, אז למה ניתנו לה מידות אלה : "יעשנה קטנה ויסמוך על הנס הזה" ?

שתי תשובות כותב על זה הרמב"ן, האחת : "ראה השם יתברך לעשותה גדולה, כדי שיראו אותה בני דורו, ויתמהו בה ויספרו עליה, וידברו בענין המבול וכנוס הבהמה והחיה והעוף לתוכה, אולי יעשו תשובה".

ועוד כותב הרמב"ן : "עשו אותה גדולה, למעט בנס, כי כן הדרך בכל הניסים שבתורה או בנביאים, לעשות מה שביד אדם לעשות, והשאר יהיה בידי שמים עכ"ל.

במקום השראת השכינה אין אחיזה לטבע

ונראה לבאר את דברי הרמב"ן זצ"ל, שהתיבה החזיקה את הבאים אליה דרך נס, בהקדים מה שדרשו במדרש רבה (פרשה כו סימן ב) על הפסוק בספר תהילים (פרק צב) : "שתולים בבית ה' בחצרות אלהינו יפריחו", שתולים בבית ה' זה נח, ששתלו הקדוש ברוך הוא בתיבה".

מפורש בדברי המדרש שתיבת נח היתה בבחינת "בית ה'", וכן כותב בפירוש נזר הקודש על המדרש שם : כי הוא [נח] היה שתול ממש בבית ה', ששתלו הקדוש ברוך הוא בתיבה הנקרא בית ה', וכמפורש בזוהר ר"פ נח [נט ע"ב] שהתיבה היה נקרא ארון הברית, בהיותה מכוונת בציור הרמז כלפי קדושת תיבה העליונה היא בית ה' עיי"ש.

עוד מובא בדברי רבותינו שהתיבה היתה מעין המקדש, בתיבה היו שלושה מדורים: "תחתים שנים ושלישים תעשה", כך גם במשכן היו שלושה מדורים, קדש הקדשים, האהל, והחצר, וכן בארון שהיה מקביל לתיבת נח היו שלושה ארונות זה בתוך זה.

במסכת אבות (פרק ה משנה ה) שנינו: "עשרה ניסים נעשו לאבותינו בבית המקדש לא הפילה אשה מריח בשר הקדש ולא הסריח בשר הקדש מעולם ולא נראה זבוב בבית המטבחים וכו' ולא כיבו גשמים אש של עצי המערכה ולא נצחה הרוח את עמוד העשן ולא נמצא פסול בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים וכו'". טבעי שאישה תפיל מריח של בשר צלוי, מטבעו של הבשר להסריח. מקומו הטבעי של הזבוב הוא בבית המטבחים, בדרך הטבע מים מכבים אש, והרוח מפזרת את העשן, כל אלה לא קרו בבית המקדש אפילו פעם אחת.

ולמה?

מה היה מיוחד בבית המקדש שגרם להנהגה העל טבעית הזו?

התשובה לכך היא, שבבית המקדש שרתה השכינה, ובמקום שהשכינה שורה אין אחיזה לטבע.

במסכת יומא (כא.) [ובמגילה (י:)] ובבא בתרא (צט.) אומר ר' לוי, דבר זה מסורת בידינו מאבותינו מקום ארון וכתובים אינו מן המידה. [כשעמד הארון בקודש הקדשים היה דבר פלא: כשמדדו בינו לבין כותלי קודש הקדשים היו עשר אמות מכל צד, ומכיון שכל רוחבו של קודש הקדשים היה עשרים אמות, הרי שהארון עצמו לא תפס מקום], בדרך הטבע היה צריך להיות שאם היו מעבירים מד מקיר אל קיר במשכן דרך מקום הארון, כאשר היה המד מגיע אל הקצה הארון, היה נראה בסרגל 10 אמות, לפי זה בהמשך הסרגל כנגד הקצה השני של הארון מוכרחים לומר שהיו

רואים שם 11.5, מהקצה השני עד הקיר גם כן יש 10 אמות נמצא שבסך הכל היה הרוחב, 21.5 אמות, לפי מה שביארנו זה גופא היה הנס, שהחשבון הנ"ל נעשה על סמך חוקי לוגיקה. לא חלו בזה.

אחד הניסים שנעשו במקדש היה דהיו עולי רגלים עומדים צופים וכשהיו משתחווים היו משתחווים רווחים, כי המקום לא היה בעיה במקום שבו נמצא הקדוש ברוך הוא שהוא המקום, לכן הכילה התיבה את כל הבאים אל תוכה, מה שבדרך הטבע לא יתכן כמו שכותב הרמב"ן זצ"ל שאת הכמות הגדולה הזו לא תכיל התיבה הזאת, ולא עשר כיוצא בה, כי במקום שיש השראת השכינה אין אחיזה לטבע.

מידות התיבה היו מכוונות כנגד האותיות הקדושות שפרחו אך עדיין יש לשאול, למה נאמר לנח לבנות את התיבה עם מידות אלה, שלוש מאות אמה אורך, חמישים אמה רוחב, שלוש אמה גובה, ואל אמה תכלנה מלמעלה, למה לא פחות או יותר מזה ?

בשם המקובל האלקי רבי שמשון מאסטרופולי זצ"ל מובא, שמידות התיבה היו מכוונות כנגד האותיות הקדושות שפרחו מעוצם החטאים וטומאתם, אורך התיבה היה שלוש מאות אמה כנגד האות שי"ן שבמילה נחש, רוחב התיבה היה חמישים אמה, כנגד האות נו"ן שבמילה נחש, גובה התיבה היה שלוש אמה כנגד האות למ"ד שבשם סמא"ל, ועוד אמה אחת בגובה התיבה, "ואל אמה תכלנה מלמעלה", כנגד האות אל"ף שבמילה סמא"ל שכולם אותיות קדושות כאמור.

גם נח היה צריך להיענש

במסכת סנהדרין (קח.) אומר רבי ישמעאל שגזירת הכליה לא פסחה גם על נח ובני ביתו, אף שהעיד עליו הי"ת : "אותך ראיתי

צדיק לפני בדור הזה", שלמרות האוירה הטמאה שהיתה בעולם, הצליח נח לשמור את עצמו ולהישאר צדיק, דוקא משום כך הוטלה עליו האחריות על בני דורו, הוא נתבע על כך שלא הצליח להשפיע עליהם לחדול ממעשיהם הרעים.

בזוהר הקדוש מכונה נח בשם "רעיא שטיא", רועה שוטה. נח נכשל בתפקידו בכך שלא הצליח לבטל את עונש המבול, במקום אחר מכונה נח בשם "צדיק בפרוה", זאת משום שבתוך הקיפאון הרוחני ששרר בכל העולם, במקום לחמם את בני דורו, הוא עטה על עצמו פרווה וחימם רק את עצמו, לכן הנביא ישעיה (פרק נד פסוק ט) מייחס את הבאת המבול לנח: "כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבר מי נח עוד על הארץ בן נשבעתי מקצף עליך ומגער בך".

משה רבנו גלגול נח

הסיבה שבכל זאת ניצל נח מעונש המבול, מובא בספרי רבותינו שכיון שראה הי"ת שעתיד הוא לתקן את הדבר בעוד שבע עשרה דורות, כאשר יחזור ויתגלגל בגופו של משה רבנו, דבר זה כותב רבנו האריז"ל, נרמז בדברי משה "מצאתי חן בעניך", חן אותיות נח, אכן כאשר נולד משה רבנו אומרת התורה בספר שמות (פרק ב פסו' ב): "ותלד בן ותרא אתו כי טוב הוא", טוב בגימט' עולה שבע עשרה, ראתה יוכבד שמשה הרך הוא הדור השבע עשרה מנח, היינו שבו מגולגלת נשמת נח, [עיי' עוד בשל"ה הקדוש] פרשת נח תורה אור אות יג] שכתב: "שנרמז משה בענין המבול, כמו שאמרו בפרק שילוח הקן חולין (קלט:), משה מן התורה מנין, דכתיב 'בשגם הוא בשר', 'בשגם' בגימטריא 'משה עיי"ש, וזהו שאמר הקדוש ברוך הוא לנח אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה, הז"ה בגימטריה עולה שבע עשרה, רמז לו שהצלתו

כעת היא מחמת שעתיד הוא לתקן את מה שקלקל בעוד שבע עשרה דורות.

עוד כותב שם רבנו האריז"ל, שלכן הצלתו של משה היתה על ידי השמתו בתיבה, כשם שהגינה התיבה על נח מי המבול, וכן כותב רבי דוד שלמה אייבשיץ זצ"ל בספר ערבי נחל פרשת נח (דרוש ב): "והנה על מה שלא שניצול רק על ידי תיבה, עם כי הרבה רווח והצלה לפניו ... כי עבור שהיה בו נשמת משה רבינו ע"ה, התחיל הוא התיקון, כמו שאח"כ הושלך משה רבינו ע"ה לתיבה ביאור עבור תיקון הדור ההוא].

אכן בשעת המבחן, אחר שחטאו עם ישראל בעגל, כאשר אמר הי"ת למשה: "ועתה הניחה לי וייחר אפי בהם ואכלם, ואעשה אותך לגוי גדול". [כעין זה בספר דברים (פרק ט פסו' יד): "הרף ממני ואשמידם, ואמחה את שמם מתחת השמים, ואעשה אותך לגוי עצום ורב ממנו"]. אז עמד משה ושם נפשו בכפו בעבורם: "ועתה אם תשא חטאתם, ואם אין, מחני נא מספרך אשר כתבת", בזה תיקן משה את מה שפגם נח בכך שלא מסר נפשו על הכלל, וזה נרמז במילים "מחני נא", מחני אותיות "מי נח, שעל ידי מסירות נפש של משה רבנו עבור כלל ישראל, תוקן הפגם שנעשה בימי נח, שלכן נקרא המבול על שמו, כדברי ישעיה (פרק נד פסו' ט) "מי נח".